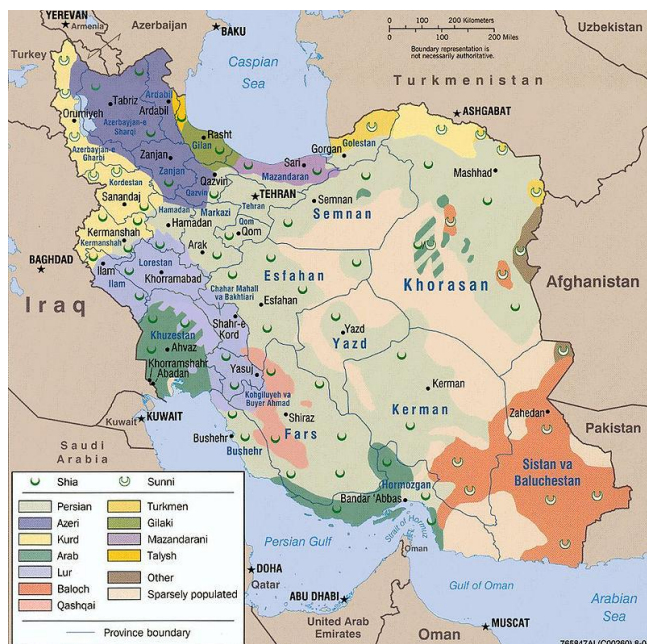

Almanac de Interlingua

Numero 66 – Augusto 2015

Editor: Cláudio Rinaldi (almanacdeinterlingua@yahoo.com.br)

Qui es le iranianos?

In 1935, Persia habeva su nomine cambiate in Iran, parola que significa “aryano” e que include non solo le persas, ma tote le diverse ethnias qui habita le extense territorio del pais. Le linguas con plus alte quantitate de parlatores native es farsi (53%), azeri (16%) e kurdo (10%). Le islamismo shiita es le religion de 90-95% del iranianos. Minoritates religiose include musulmanes sunnita, christianos, zoroastrianos, judeos e bahais.

Folles per Internet

Iran es le pais con plus grande quantitate de usuarios regular de Internet in tote le Medie Oriente in numeros absolute: 43 millones de personas. Iste condition deriva in parte del volumine populational, ben que Turchia, plus populose e prospere, ha solmente 36 millones de usuarios.

In citates, le majoritate del focares ha connexion. Celles qui non pote comprar un computator passa horas in cybercafés. Organos governamental ha sitios que permette solver questiones bureaucratic diverse, como registros notarial e pagamento de debitos e multas. Tickets pro cinema e eventos cultural es disponibile online, e le iranianos ama blogs e retes social – theoreticamente blocate per filtros omnipresente. Il ha anque sitios de flirt, alcunes legalmente autorisate.

Le restriction al navigation es characteristic del apparato de repression politic e moral. Facebook e Twitter es blocate, como anque le sito de notitias britannic BBC. Adresses israeli es obviemente prohibite, e tamben totes que contine le parola anglese

sex. Personas qui essaya accessar los confronta un pagina in farsi con un advertentia “in nomine de Deo, le Clemente, le Misericordiose” que lor contento es islamicamente improprie e suggere un lista de sitios national referente a sports e themas familial.

Le autoridades augmentava lor fiscalisation al interneteros post le reelection del presidente Mahmoud Ahmadinejad in 2009, quando activistas usava retes social pro mobilisar demonstrationes popular contra un allegate fraude in le contage de votos. Desde tunc, le quantitate de sitios bloccate ha augmentate e le governmento ha create unitates policiari cybernetic pro localisar posts dissidente e lor autores.

Malgrado iste effortios per parte del autoridades, le iranianos dribla le barrieras con softwares special, comprate a basse costo in negotios de articulos electronic o obtenite in le proprie Internet. Iste antifiltros, installate per tote le gente, connecta computatores personal al rete exterior, con navigation plus lente, ma sin restrictiones de contento. Lor uso es tanto banal que on los usa mesmo in cafés de Tehran, ubi juvenes accede tranquillemente al Instagram e al Facebook in lor laptops.

Absurde es que inclusive le ayatollah Khamenei, leader supreme del regime, ha un conto in Twitter con posts in anglese. Mahdi Ahmadinejad elogiava su pappa in Facebook, e le presidente actual Hasan Rouhani ha incluse retes social in su politica de relationes public, contra le opinion del ultraconservativos. Per Twitter, le chanceler Mahammad Javad Zarif annunciava le signatura de un accordo nuclear historic con potentias mundial.

Le declinio del bazares

Bazares in le citates Iranian Shiraz e Kerman

Con stratas stricte e labyrinthic, movimento intense e un infinitate de productos a vendita, le bazares es un attraction multo interessante pro visitantes. Situate in le centros ancian del principal agglomeraciones, iste mercatos coperte funciona como un citate intra altere.

Ben que sub constante influencia politic, le bazares es movite per iniciativa private, con negotios pro tote le necessitates: moscheas, restaurantes, casas de the, bancas e mesmo un brigada de pumperos in le caso del bazar de Tehran, le plus grande de totes.

Un commerciante *bazari* tipicamente heredita ricchessas accumulate al longo de generationes successive de dedication a un modo de vita traditional. In un pais sempre plus moderne, le bazar remane un loco ubi feminas vesti le velo integral *chador* e le homines porta barba.

Per su peso economic e position central al circulation de mercantias e personas, le bazar habeva un forte rolo social e politic in le historia de Iran, assi como le *suq* arabe e le ancian ferias commercial europeae. Familias bazari de Tabriz e Isfahan deveniva

celebre per lor participation in le Revolution Constitutional de 1906, que mitteva fin al absolutismo del shah. In 1951, le premier Mohammad Mosaddegh contava sur le supporto del bazaris de Tehran pro recuperar del occidentales le controlo sur le industria petrolifere. Le bazaris se beneficiava con politicas modernisante del shah Mohammad Reza Pahlavi, que augmentava le potentia acquisitive del population. Al mesme tempore, le shah permetteva le surgentia de shopping centers e supermercatos de stylo occidental, attrahente le inimicitia del bazaris e del vaste population conservative e provincian. Iste resentimento deveniva un matrice pro le Revolution Islamic de 1979. Al ascender al poter, le ayatollah Khomeini designava bazaris pro occupar postos importante in su governmento e les concedeva licentias pro importation de mercantias.

Hodie le bazares confronta disconforto. Le tensiones global sur Iran crea difficultates pro iste sector, submisse a sanctiones e insulamento diplomatic. Iran ha passate a importar productos chinese de basse qualitate e ja non succede exportar su famose tapetes perse.

Consultas informal monstra que le majoritate del bazaris votava pro candidatos reformista in le electiones de 1997 e 2009. Comerciantes traditional evita manifestar se publicamente, ma il eveniva un exopero contra le augmentation de impostos al fin del presidentia de Ahmadinejad. Le governmento retrocedeva tunc. In 2012, le policia reprimeva bazaris furiose con le dispresiasi del moneta local contra le dollar.

Le plus grande imperio del historia

Le nation iranian comenciava a construir se ante 4 mille annos, ab un gruppo de populos centroasiatic, le indoeuropeos. Post que illes domesticava le cavallos, le indoeuropeos obteneva superioritate militar e logistic e poteva conquerir horizontes plus e plus lontan. A illes es attribute le invention del cochi, un realisation decisive in le historia del humanitate. "A mesura que illes se moveva, le indoeuropeos interageva con populationes local, participante del formation de diverse populos como grecos, romanos, germanicos, slavos, indianos e persas. Multe tempore plus tarde, a mesura que altere undas migratori surgeva, illes deveniva ancestres de franceses, espanioles, scandinavos e angleses. O sia, illes es parte del lineage sanguinee de que descende le plus grande parte de nos," scribeva William Polk in su libro *Understanding Iran*, un obra classic de introduction al studio sur le historia iranian.

In le 9^e centennio ante Christo, duo gruppos de tribos indoeuropee con ascendentia perse deveniva sedentari e fundava in le territorio hodierno de Iran regnos que se beneficiava con le collapso del assyrios, lor vicinos rival. Al nordest, le medos fundava le prime imperio perse, ric e potente. Al sud, le parsis establiva un serie de parve statos autonome, vulnerabile al suprematia mede. In le 7^e centennio a.C., un rege parsi mythologic de nomine Achemenes esseva successe per su granfilio Cyro, un juvene de 21 annos qui devenirea un del plus influente homines in tote le tempores.

Ambiciose e visionari, Cyro le Grande attaccava e subjugava le medos. Le union del monarchias parsi e mede marca le initio de un epopea de conquestas per iste juvene leader, cuje imperio includeva dece annos postea areas hodie pertinente a Turchia, Iraq e Pakistan.

Le poter de Cyro proveniva tanto de su genialitate militar como de su capacitate pro attraher respecto e admiration. Ille non cercava annihilar le populos subjugate, distinctemente de altere grande chefs del Antiquitate. Ben que devoto del religion zoroastrian, ille concedeva directos pro minoritates ethnic e religiose. Le sol rege non-judee mentionate in le Tanach, Cyro es cultivate con eterne gratitude post que ille liberava le judeos del captivitate babylonic in 539 a.C. Le iranianos tracta le cylindro de

Cyro, un objecto in argilla con inscriptiones legal e historic, como le plus ancian declaration de derectos human.

Cyro esseva decapitate per inimicos in 530 a.C. Tyrannic e impopular, su primogenito Cambises expandeva le frontieras imperial usque a Libya e moriva in Egypto post offensivas erratic per le continente african. Le succedeva su cosino Dario, herede de un regno rebellate. Dario controlava le revoltas e consolidava le imperio, que avantiava a Afghanistan e al insulas grec. Ille faceva eriger un sumptuose capital, Persepolis, cuje ruinas al sud de Iran es hodie un attraction touristic ben popular.

Le suprematia achemenide finiva in 490 a.C. In celle anno, un offensiva de Dario contra un rebellion grec esseva repressa, marcante le prime grande defeat de su truppas. Dario moriva quatro annos plus tarde. In 480 a.C., su filio Xerxes perdeva le battalia final contra le grecos e se retirava. Secundo multe historicos, le resistentia grec a iste attacco perse esseva le prime choc inter Occidente e Oriente. In *Persian Fire: The First World Empire and the Battle of the West*, Tom Holland argumenta que le victoria grec assecurava le superviventia de valores e culturas occidental que ancora hodie rege nostre societate.

Le tres segmentos in alto esseva traducte e adaptate del libro *Os iranianos*, per le jornalista brasilian Samy Adghirni, qui travaliava como correspondentente international in Tehran. Su libro es parte de un serie con dece obras sur populos asiatic, europeu e american.

Duo lateres de un sol moneta

Nel decennios de 1960 e 1970, le Union Sovietic era ja libere del tyrannia de Stalin e competeve in equal conditiones con le statounitese in le corsas armamentista e spatial, inspirante revolutiones socialista per le mundo. Cuba habeva essite reeducate per Fidel Castro e Che Guevara, e le Statos Unite se affundava in un Vietnam comunista e valente.

In iste epocha, le uruguayo Eduardo Galeano scribeva *Le venas aperte de America Latin*, un sorta de biblia del guerrillero, analyse del cruel historia socioeconomic de nostre continente, passante per le sanguinamento del richessas natural e per le manipulation cultural imposita per le “metropole estranier de occasion”.

Al suggerer le revolution como sol forma de liberar se de iste jugo, tamen, le libro terminava contribuente pro le formation de un mentalitate de victima, que atribue le povressa solmente al exploitation externe e jammais al manco de iniciativa o de intelligentia administrative.

Nel decennios de 1980 e 1990, le situation era oposite. Le Union Sovietic fracassava, portante con se tres decenas de pais satellite. Le revolutiones latinoamerican falleva le un post le altere. China aperiva su economia. Le comunismo cadeva.

Iste quadro duceva tres scriptores consecrate a publicar le *Manual del perfecte idiota latinoamerican*, que attacca justemente le attitude de victima predicate per Galeano. Pro Plinio Apuleyo Mendoza, Carlos Alberto Montaner e Álvaro Vargas Llosa, un pais progreda al generar richessas, non al divider los. Si le PNB statounitese se distribuiva al population de America Latin, toccarea a cata citatano alcun poc milles de dollars, que illes tosto tractarea de dissipar con futilitates. Antea, il es necessari

educar e qualificar le personas, a fin que illes aprende a producer lor proprie richessa e lassa de depender del caritate alien.

Un argumento particularmente interessante de iste ultime libro es que, le plus le governamentos controla e regula, le plus illos stimula le corruption e le clientelismo. Tote procedura bureaucratic resulta in un expediente officiose pro accelerar le cosas. Tote lege que retira libertates del citatano affecta solmente le plus povres, qui non ha pecunia pro corrumper le autoritates incargate de fiscalisar.

In nostre decennio, on ha ja como questionar non solo le socialismo malsucesse, ma anque le liberalismo radical. On sape ja que il besonia considerar le stabilitate del population e le saturation ecologic. On ha ja remarcate que il es impossibile crescer indefinidamente in un planeta de dimensiones finite. On ha ja perceptive que le mercantilisation de toto non nos face plus felice, e que le obligation de consumer plus e plus non es san pro nostre mente e pro nostre corpore. Crear “necessitates” de consumo pote esser un strategia suicidal, como quando on inventa guerras a fin de justificar le fabrication de armas.

In le ultime septimanas, on percipe tamben que le entes capitalista – iste abstractiones appellate fundos, bursas, assecuradoras e bancas de investimento, geste per le homines qui determina le “grado de risco” de economias minor, multimillionarios cuje fortunas proveni in general del speculation – a vices da mal passos si illos non es fiscalisate de circa. E, quando veni le constriction, illos non hesita de demandar succurso al governamentos. Illos termina salvate per le pecunia public, prise al personas qui travalia, sub forma de impostos.

Forsan nostre problema non sia ni in le venas aperte ni in le perfecte idiota. O forsan sia in ambes. Le attitude le plus sage, secundo io vide, es non alienar se e sequer aprendente a mesura que le historia cammina. Per ora, lo que on sape es que le risco de insuccesso es minor con un stato mediator, technic, exempte, capace, compromise con le benesser del population e non lo del speculator, plus realistic e minus populista, dotate de un equipa de administratores qui se face respectar per le competentia e non per le fortia brute o per le propaganda festive.

Scripte in septembre 2008 pro un jornal local, iste articulo se refere al crise economic que tunc se initiava in le Statos Unite, in ration de prestos indiscriminate (“*sub-prime*”) concesse per bancas pro acquisition de immobiles. Quasi septe annos plus tarde, le consequentias de iste irresponsabilitate ancora se face sentir in diverse partes del mundo, e le articulo remane actual.

Conclude un edition plus del Jocos Panamerican

Del 10 al 26 julio se disputava in Toronto le 17^e edition del Jocos Panamerican. In illo participava 6135 athletas proveniente de 41 paisas, concurrente in 36 sports, 19 del quales provideva qualification al Jocos Olympic del anno veniente. In comparison con le edition previe, le sol sport retirate esseva le pelota basc. In compensation, le golf retornava, le slalom aquatic habeva su debut, le baseball e le rugby ganiava torneos feminin, e le softballolveva a haber un torneo masculin.

Il esseva le tertie occasion que Canada hospitava le jocos. Le plus de medalias de auro esseva conquistate per le Statos Unite (103), Canada (78), Brasil (41), Cuba (36), Colombia (27), Mexico (22), Argentina (15), Venezuela (8), Ecuador (7) e Guatemala (6). Le proxime edition essera disputate in 2019 in le capital peruan Lima.

Lege plus sur le Jocos Panamerican in le Almanac de Interlingua numero 24 (octobre 2011), disponibile in www.interlingua.com/almanac.

Un nove hymno pro Suissa

Es in curso in Suissa un typo inusual de competition public. Le objectivo es rescriber le hymno national de modo que illo sia conforme al constitution federal, que defende valores como democratia, libertate, pace e solidaritate. Le hymno currente *Psalmio suisse* esseva composite in 1841. Un sorta de predica a Deo, illo es in disaccordo con le character laic del stato suisse e incommoda al quasi 30 per cento del suissos qui non es christianos.

Le jury del Societate Suisse de Utilitate Public recipeva 208 propositiones pro un nove hymno usque le 15 maio. Sex inter illos esseva preselectionate e traducte in le quatro linguas national suisse. Le population ha tunc votate per Internet. Inter junio e agosto, le candidatos debe reducer se a tres. Le processo debe concluder se le 12 septembre, con un election final e le annuncio del canto champion transmissa in television. On facera tunc le proposition del victor al governmento, que potera adoptar lo como hymno national.

Distribution approximative del filiationes religiose in Suissa

Ecclesia Catholic Roman	38,2%	70,8% christianos
Ecclesia Reformate Suisse	26,9%	
Altere christianos	5,7%	
Judaismo, Islamismo, Buddhismo e Hinduismo	6,2%	29,1% non-christianos
Altere non-christianos e personas non religiose	22,9%	

Conversations e-postal

Ronald ter Haar, interlinguista de Hollanda, inviava a nostre e-posta su argumentos concernente mi commentario *Attention al redaction*, que appareva in le penultime edition del Almanac (numero 64, junio 2015). Ecce lo que opina ille:

Con grande interesse, como semper, io ha legite le nove Almanac de Interlingua.

In le ultime pagina vos ha scribite re un 'nove' parola: 'quem'. Sed iste parola ja existe in Interlingua. In le Interlingua-English dictionario (App Store gratis de iPad) le parola quem significa what/which/whom in angelse.

Quando io comenciava apprender interlingua, illo esseva presentate como 'Le nove latino.' Desde iste tempore on ha trovate pro multe parolas in interlingua, le quales deriva directemente del latino, nove parolas ab le linguas del fonte moderne. Io es pro nove parolas, quia illos son un arricchimento del lingua. Sed regrettablemente on va oblidar le parolas ancian, ma original, como 'archaic' que significa magis un impovrimento! Ancora peyor es le possibilitate de un cambiamento in scriber, f in loco de ph, i – y, o -aje in loco de -age.

Le grande fortia e avantage de interlingua es su capacitate venir in loco del latino ancian pro melior comprender nostre linguas, que es multo importante pro nostre scientia e nostre scholares. Multe scholas in le mundo occidental pensa a stoppar le lectiones del latino proque iste lingua es troppo difficile in comparation con su advantages. Hic un grande occasion pro interlingua! E ulterior interlingua es comprensibile pro quasi omne personas intelligente in le mundo. Per iste 'moderne' cambiamentos possibile on deberea prester attention non perder iste advantages!

Io vos regratia multe pro le Almanac de Interlingua e io spera leger lo ancora multe annos!

Salutes amical.